

Poczucie wpływu obywateli na sprawy publiczne

Znak jakości przyznany CBOS przez
Organizację Firm Badania Opinii i Rynku 11 stycznia 2018 roku



Fundacja Centrum Badania Opinii Społecznej
ul. Świętojerska 5/7, 00-236 Warszawa
e-mail: sekretariat@cbos.pl; info@cbos.pl
<http://www.cbos.pl>
(48 22) 629 35 69

Z badań wynika, że coraz więcej Polaków wykazuje zainteresowanie sprawami wykraczającymi poza ich życie prywatne, starając się m.in. wpływać na funkcjonowanie lokalnych społeczności lub na działalność określonych grup środowiskowych czy zawodowych, a także przyczyniać do rozwiązywania problemów społecznych oraz pomocy potrzebującym¹. Pojawia się pytanie, czy wzrost zaangażowania społecznego w Polsce sprawia, że rośnie także realne poczucie wpływu Polaków na sprawy publiczne. Sprawdziliśmy to w lutowym badaniu² sondując opinie respondentów na temat możliwości kształtowania przez nich rzeczywistości społecznej w wymiarze krajowym oraz lokalnym.

WPŁYW NA SPRAWY KRAJU

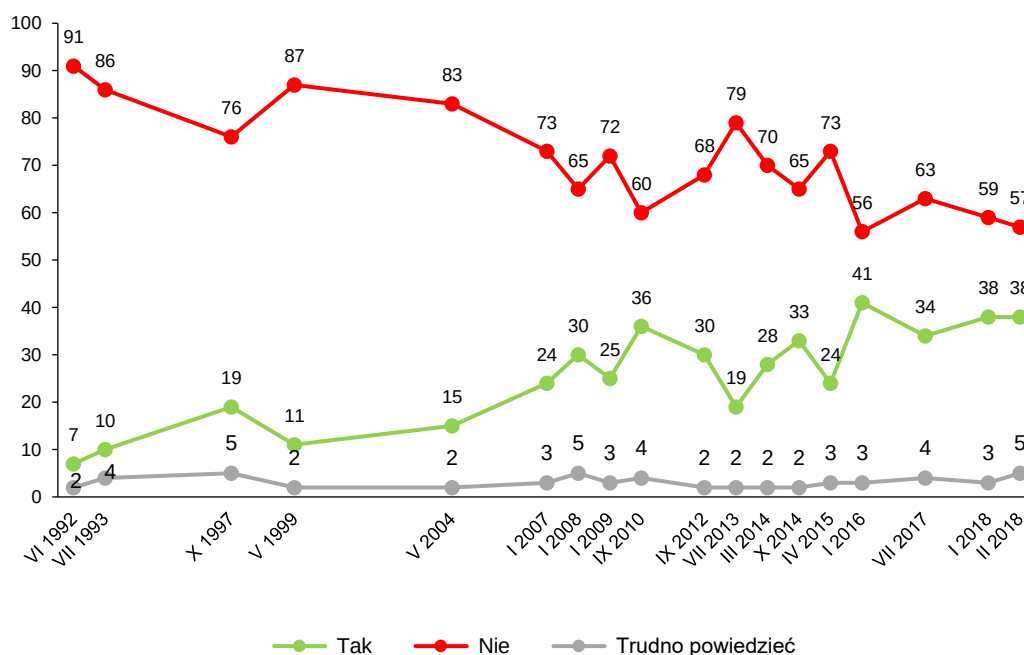
Co prawda większość respondentów w dalszym ciągu uważa, że zwykli obywatele pozbawieni są możliwości wpływu na sprawy kraju (57%), jednak patrząc z perspektywy czasu można stwierdzić, że odsetek ten należy obecnie do najniższych, odkąd monitorujemy tę kwestię. Jest przy tym zdecydowanie niższy niż notowany w latach dziewięćdziesiątych XX wieku i w pierwszych latach bieżącego stulecia.

W ciągu ostatniego półroczia poczucie wpływu obywateli na sprawy państwa nieco wzrosło (o 4 punkty procentowe), jest natomiast minimalnie niższe (o 3 punkty) niż rekordowe, jakie odnotowaliśmy przed dwoma laty. Aktualnie przekonanie, że zwykli ludzie mają wpływ na sprawy kraju, wyraża ponad jedna trzecia badanych (38%), natomiast przeciwną opinię podziela 57% respondentów, co w porównaniu z pomiarem z lipca 2017 roku oznacza 6-punktowy spadek.

¹ Zob. komunikat z badań CBOS „Aktywność Polaków w organizacjach obywatelskich”, luty 2018 (oprac. R. Boguszewski).

² Badanie „Aktualne problemy i wydarzenia” (333) przeprowadzono metodą wywiadów bezpośrednich (face-to-face) wspomaganych komputerowo (CAPI) w dniach 1–8 lutego 2018 roku na liczącej 1057 osób reprezentatywnej próbie losowej dorosłych mieszkańców Polski.

RYS. 1. Czy, Pana(i) zdaniem, ludzie tacy jak Pan(i) mają wpływ na sprawy kraju?



Deklarowane poczucie wpływu na sprawy kraju jest z reguły tym częstsze, im wyższy poziom wykształcenia badanych, im bardziej znacząca ich pozycja zawodowa, większe zadowolenie z sytuacji materialnej i wyższy dochód *per capita*, a także im młodszy wiek respondentów i większa miejscowość zamieszkania (zob. tabelę aneksową 1). Istotnie częściej niż inni deklarują je osoby najczęściej praktykujące religijnie, określające swoje poglądy polityczne jako prawicowe, zaś w elektoratach partyjnych głównie zwolennicy PiS oraz ruchu Kukiz'15.

TABELA 1

Elektoraty	Czy, Pana(i) zdaniem, ludzie tacy jak Pan(i) mają wpływ na sprawy kraju?		
	Tak	Nie	Trudno powiedzieć
	w procentach		
PiS	51	46	3
PO	41	52	6
PSL*	20	70	10
SLD*	36	64	0
Kukiz'15	59	41	0
Nowoczesna*	47	53	0

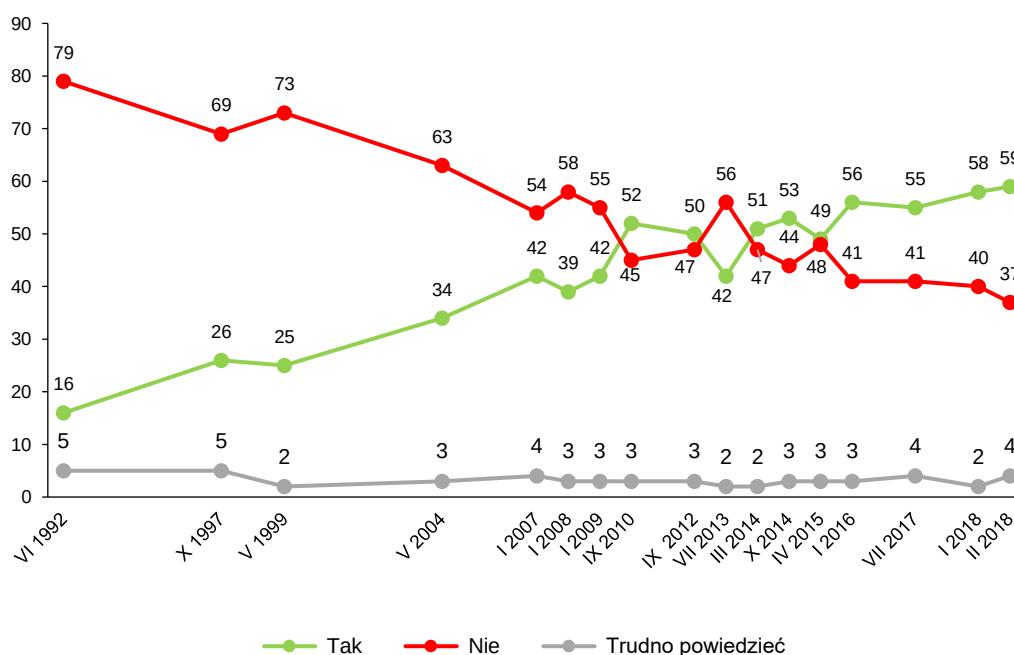
* Dane odnoszące się do tych elektoratów należy traktować z ostrożnością ze względu na ich niewielką liczebność w próbie

WPŁYW NA SPRAWY MIASTA LUB GMINY

Tradycyjnie znacząco wyższe od poczucia podmiotowości w wymiarze krajowym jest przekonanie o możliwości wpływu obywateli na sprawy lokalnej społeczności, a więc swojego miasta lub gminy. Dodatkowo od początku lat dziewięćdziesiątych notujemy istotny i w miarę systematyczny wzrost odsetka badanych uważających, że ludzie tacy jak oni mają wpływ na sprawy swojej społeczności lokalnej. Obecnie jest on najwyższy, odkąd pytamy o tę kwestię (59%). Przeciwną opinię wyraża nieco ponad jedna trzecia respondentów (37%) i relatywnie częściej niż inni są to badani niezadowoleni ze swojej sytuacji materialnej (54%) i osiągający najniższe dochody *per capita* (46%), osoby mające 65 lat i więcej (52%), ankietowani legitymujący się wykształceniem podstawowym (50%) lub zasadniczym zawodowym (48%), a w grupach społeczno-zawodowych – robotnicy niewykwalifikowani (51%), renciści (49%) oraz emeryci (48%) – zob. tabelę aneksową 2.

CBOS

RYS. 2. Czy, Pana(i) zdaniem, ludzie tacy jak Pan(i) mają wpływ na sprawy swojego miasta, gminy?

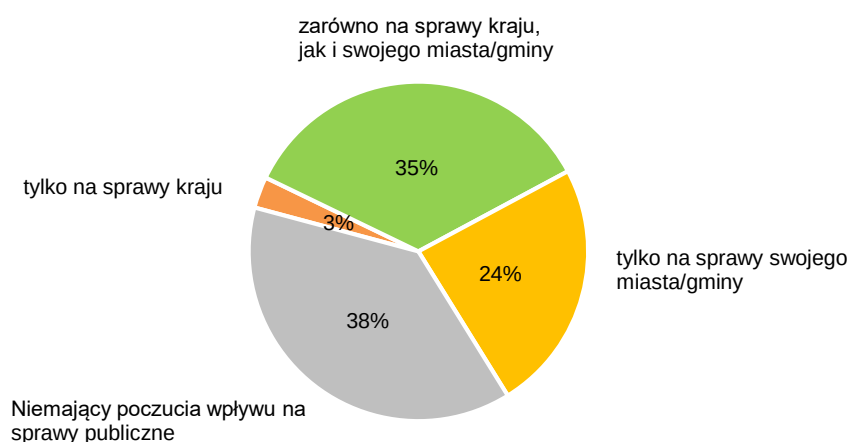


SYNTETYCZNE UJĘCIE POCZUCIA WPŁYWU NA SPRAWY PUBLICZNE

Ujęcie syntetyczne pozwala stwierdzić, że niemal dwie piąte Polaków (38%) uważa, iż od ludzi takich jak oni nie zależy ani to, co się dzieje w skali ogólnopolskiej, ani na poziomie lokalnym. Jedna trzecia badanych (35%) ma poczucie wpływu zarówno na sprawy kraju, jak i miasta czy gminy, jedna czwarta (24%) – wyłącznie na to, co dzieje się w ich miejscowości, natomiast nieliczni (3%) – tylko na sytuację w kraju.

CBOS

RYS. 3. Badani uważający, że ludzie tacy jak oni mają wpływ:



Poczucie braku podmiotowości obywateli i braku możliwości wpływania na sprawy kraju oraz miejscowości zamieszkania jest tym większe, im starszy wiek respondentów, im niższy poziom wykształcenia, gorzej postrzegana własna sytuacja materialna oraz mniejszy dochód *per capita*. W grupach społeczno-zawodowych o braku wpływu obywateli zarówno na sprawy kraju, jak i lokalnej społeczności przekonani są najczęściej robotnicy oraz emeryci i renciści. Z kolei przekonanie o możliwości skutecznego wpływania na działania zarówno władz lokalnych, jak i centralnych wyrażają przede wszystkim osoby najlepiej wykształcone, najmłodsze, najczęściej praktykujące religijnie, deklarujące prawicowe poglądy polityczne, a w grupach społeczno-zawodowych – zwłaszcza uczniowie i studenci, kadra kierownicza i specjaliści wyższego szczebla oraz pracownicy administracyjno-biurowi (zob. tabelę aneksową 3).

Odczuwany wpływ na sprawy publiczne jest w istotny sposób powiązany z innymi wskaźnikami odnoszącymi się do aktywności obywatelskiej. Osoby, które poświęcają swój wolny czas na aktywną działalność w ramach organizacji, stowarzyszeń, ruchów, klubów lub fundacji, istotnie częściej niż nieaktywne w tym względzie wyrażają przekonanie o możliwości współkształtowania przez zwykłych obywateli zarówno polityki lokalnej (67% wobec 54%), jak i krajowej (48% wobec 32%).

TABELA 2

Podejmowanie pracy społecznej w ramach jakiejś organizacji obywatelskiej (stowarzyszenia, ruchu, klubu lub fundacji)	Czy, Pana(i) zdaniem, ludzie tacy jak Pan(i) mają wpływ na sprawy kraju?			Czy, Pana(i) zdaniem, ludzie tacy jak Pan(i) mają wpływ na sprawy swojego miasta, gminy?		
	Tak	Nie	Trudno powiedzieć	Tak	Nie	Trudno powiedzieć
	w procentach					
Tak	48	49	3	67	30	3
Nie	32	62	6	54	42	4

Można też zaobserwować związek między poczuciem wpływu na sferę publiczną a angażowaniem się w dobrowolną i nieodpłatną pracę na rzecz swojego środowiska, kościoła, osiedla, wsi lub miasta albo na rzecz potrzebujących. Badani, którzy pracowali w ten sposób w 2017 roku, w porównaniu do niepodjęających tego typu działalności społecznej, częściej odczuwają wpływ zarówno na sprawy swojego miasta czy gminy (74% wobec 57%), jak i na sprawy kraju (48% wobec 38%).

TABELA 3

Czy zdarzyło się Panu(i) dobrowolnie i nieodpłatnie pracować na rzecz swojego środowiska, kościoła, osiedla, wsi lub miasta albo też pracować społecznie na rzecz potrzebujących w 2017 roku?	Czy, Pana(i) zdaniem, ludzie tacy jak Pan(i) mają wpływ na sprawy kraju?			Czy, Pana(i) zdaniem, ludzie tacy jak Pan(i) mają wpływ na sprawy swojego miasta, gminy?		
	Tak	Nie	Trudno powiedzieć	Tak	Nie	Trudno powiedzieć
	w procentach					
Tak	48	50	5	74	23	3
Nie	38	57	5	57	40	3

Co jednak istotne, zależność pomiędzy aktywnością obywatelską a poczuciem wpływu na sprawy publiczne może być dwukierunkowa. Z jednej strony zaangażowanie w działalność społeczną umacnia poczucie podmiotowości w sprawach publicznych, z drugiej zaś zinternalizowane przekonanie, że działania zwykłych ludzi mogą kształtować sferę publiczną, sprzyja gotowości do podejmowania działań społeczno-politycznych, w tym wpływa m.in. na skłonność do udziału w wyborach. Osoby przekonane o wpływie zwykłych obywateli na sprawy kraju częściej wyrażają gotowość do uczestniczenia w wyborach niż niepodzielające takiej opinii (86% wobec 63%). Podobnie jest w przypadku deklarowanego przekonania o wpływie mieszkańców na sprawy lokalnej społeczności – 80% respondentów przekonanych o takim wpływie deklaruje pewność udziału w ewentualnym głosowaniu, podczas gdy wśród niezgadających się z tą opinią zainteresowanych głosowaniem w wyborach parlamentarnych jest 59%.

TABELA 4

Gdyby w najbliższą niedzielę odbywały się wybory do Sejmu i Senatu, to czy wziął(ę)by Pan(i) w nich udział?	Czy, Pana(i) zdaniem, ludzie tacy jak Pan(i) mają wpływ na sprawy kraju?		
	Tak	Nie	Trudno powiedzieć
	w procentach		
Na pewno wziął(ę)by w nich udział	86	63	61
Nie wiem, czy wziął(ę)by w nich udział	9	17	10
Na pewno nie wziął(ę)by w nich udziału	5	20	29

Gdyby w najbliższą niedzielę odbywały się wybory do Sejmu i Senatu, to czy wziął(ę)by Pan(i) w nich udział?	Czy, Pana(i) zdaniem, ludzie tacy jak Pan(i) mają wpływ na sprawy swojego miasta, gminy?		
	Tak	Nie	Trudno powiedzieć
	w procentach		
Na pewno wziął(ę)by w nich udział	80	59	51
Nie wiem, czy wziął(ę)by w nich udział	10	19	28
Na pewno nie wziął(ę)by w nich udziału	10	22	21

Procentowanie w kolumnach

Obserwowany w badaniach wzrost zaangażowania Polaków w działalność społeczną koreluje z rosnącym poczuciem wpływu obywateli na sprawy publiczne, zwłaszcza w wymiarze lokalnym. Przekonanie, że zwykli ludzie mają wpływ na sprawy swojego miasta czy gminy, wyraża obecnie 59% badanych, co w porównaniu z początkiem lat 90. oznacza niemal czterokrotny wzrost. W dalszym ciągu Polacy w większości nie są natomiast przekonani o swoim wpływie na sprawy kraju, jednak i w tym względzie daje się obserwować nieznaczną, aczkolwiek nieregularną poprawę. Poczucie podmiotowości w wymiarze krajowym, w przeciwieństwie do wymiaru lokalnego, w istotnym stopniu uwarunkowane jest sytuacją polityczną i w znaczący sposób uzależnione jest od preferencji partyjnych badanych. Niewątpliwie jednak większemu poczuciu wpływu zarówno na sprawy lokalne, jak i krajowe sprzyja zaangażowanie obywatelskie Polaków – zarówno w ramach stowarzyszeń i organizacji, jak i poza nimi. Z drugiej zaś strony poczucie podmiotowości w życiu publicznym motywuje do podejmowania działań społeczno-politycznych, począwszy od udziału w wyborach.

Opracował

Rafał Boguszewski

TABELA 1

		Czy, Pana(i) zdaniem, ludzie tacy jak Pan(i) mają wpływ na sprawy kraju?			Liczba osób
		Tak	Nie	Trudno powiedzieć	
		%	%	%	
Ogółem		38	57	5	1056
Płeć	Mężczyźni	36	60	4	495
	Kobiety	39	54	6	560
Wiek	18–24 lata	50	46	4	82
	25–34	44	53	3	205
	35–44	41	54	5	198
	45–54	42	54	4	159
	55–64	33	62	5	190
	65 lat i więcej	27	66	7	221
Miejsce zamieszkania	Wieś	31	62	7	420
	Miasto do 19 999	35	58	7	131
	20 000 – 99 999	41	57	2	233
	100 000 – 499 999	48	50	2	169
	500 000 i więcej mieszk.	47	48	5	103
Wykształcenie	Podstawowe / gimnazjalne	26	61	12	199
	Zasadnicze zawodowe	29	69	3	259
	Średnie	39	56	5	320
	Wyższe	54	44	3	278
Grupa społeczna i zawodowa	Kadra kier., spec. z wyższym wyksz.	56	39	4	97
	Średni personel, technicy	47	49	4	46
	Pracownicy adm.-biurowi	50	44	5	77
	Pracownicy usług	39	60	1	75
	Robotnicy wykwalifikowani	31	65	4	116
	Robotnicy niewykwalifik.	27	73		45
	Rolnicy	40	57	3	51
	Pracujący na własny rach.	35	61	4	52
	Bezrobotni	33	60	7	32
	Emeryci	27	65	8	280
	Renciści	31	65	4	52
	Uczniowie i studenci	63	34	3	47
	Gospodynie domowe i inni	43	51	7	84
Pracuje w:	inst. państw., publicznej	44	52	4	128
	spółce właścicieli prywatnych i państwa	42	55	2	83
	sekt. prywat. poza rolnict.	40	56	4	296
	prywatnym gosp. rolnym	44	53	3	47
Dochody na jedną osobę	Do 649 zł	32	63	5	61
	Od 650 zł do 999 zł	36	59	5	156
	Od 1000 zł do 1399 zł	39	55	6	174
	Od 1400 zł do 1999 zł	39	54	7	191
	2000 zł i więcej	41	58	1	222
Ocena własnych war. mater.	Złe	25	71	4	65
	Średnie	28	66	7	361
	Dobre	45	50	4	630
Udział w prakt. religijnych	Kilka razy w tygodniu	50	50		45
	Raz w tygodniu	41	53	5	488
	1–2 razy w miesiącu	31	61	8	144
	Kilka razy w roku	37	59	4	241
	W ogóle nie uczestniczy	30	67	3	123
Poglądy polityczne	Lewica	35	62	3	174
	Centrum	39	56	5	277
	Prawica	52	45	4	335
	Trudno powiedzieć	21	71	8	257

TABELA 2

		Czy, Pana(i) zdaniem, ludzie tacy jak Pan(i) mają wpływ na sprawy swojego miasta, gminy?			Liczba osób
		Tak	Nie	Trudno powiedzieć	
		%	%	%	
Ogółem		59	37	4	1056
Płeć	Mężczyźni	55	42	3	495
	Kobiety	63	33	4	560
Wiek	18–24 lata	76	20	4	82
	25–34	69	29	2	205
	35–44	61	36	4	198
	45–54	64	33	3	159
	55–64	55	40	5	190
	65 lat i więcej	43	52	5	221
Miejsce zamieszkania	Wieś	60	36	4	420
	Miasto do 19 999	59	37	4	131
	20 000 – 99 999	57	42	2	233
	100 000 – 499 999	60	36	4	169
	500 000 i więcej mieszk.	62	32	5	103
Wykształcenie	Podstawowe / gimnazjalne	45	50	5	199
	Zasadnicze zawodowe	49	48	3	259
	Średnie	61	35	4	320
	Wyższe	76	20	4	278
Grupa społeczna i zawodowa	Kadra kier., spec. z wyższym wyksz.	80	17	3	97
	Średni personel, technicy	71	22	7	46
	Pracownicy adm.-biurowi	81	18	1	77
	Pracownicy usług	57	40	3	75
	Robotnicy wykwalifikowani	53	44	3	116
	Robotnicy niewykwalifik.	49	51		45
	Rolnicy	59	41		51
	Pracujący na własny rach.	60	33	6	52
	Bezrobotni	50	42	8	32
	Emeryci	46	48	6	280
	Renciści	47	49	3	52
	Uczniowie i studenci	84	14	2	47
	Gospodynie domowe i inni	64	33	3	84
Pracuje w:	inst. państw., publicznej	74	21	4	128
	spółce właścicieli prywatnych i państwa	67	32	2	83
	sekt. prywat. poza rolnict.	61	36	3	296
	prywatnym gosp. rolnym	60	40		47
Dochody na jedną osobę	Do 649 zł	52	46	2	61
	Od 650 zł do 999 zł	56	42	2	156
	Od 1000 zł do 1399 zł	54	40	5	174
	Od 1400 zł do 1999 zł	63	34	3	191
	2000 zł i więcej	64	34	2	222
Ocena własnych war. mater.	Złe	44	54	2	65
	Średnie	50	44	5	361
	Dobre	66	31	3	630
Udział w prakt. religijnych	Kilka razy w tygodniu	63	37		45
	Raz w tygodniu	62	34	3	488
	1–2 razy w miesiącu	59	36	5	144
	Kilka razy w roku	53	43	4	241
	W ogóle nie uczestniczy	57	38	5	123
Poglądy polityczne	Lewica	57	41	2	174
	Centrum	63	34	3	277
	Prawica	65	32	3	335
	Trudno powiedzieć	48	44	8	257

TABELA 3

		Respondenci deklarujący:				Liczba osób
		poczucie wpływu na sprawy kraju i miasta/gminy	poczucie wpływu wyłącznie na sprawy miasta/gminy	poczucie wpływu wyłącznie na sprawy kraju	brak poczucia wpływu zarówno na sprawy kraju, jak i miasta/gminy	
Ogółem		35	24	3	38	1056
Płeć	Mężczyźni	33	22	3	42	495
	Kobiety	37	27	3	34	560
Wiek	18–24 lata	50	25		24	82
	25–34	41	28	3	28	205
	35–44	37	23	4	36	198
	45–54	37	27	6	30	159
	55–64	32	23	1	44	190
	65 lat i więcej	23	20	4	53	221
Miejsce zamieszkania	Wieś	29	31	2	38	420
	Miasto do 19 999	34	25	1	40	131
	20 000 – 99 999	38	19	3	40	233
	100 000 – 499 999	42	18	5	35	169
	500 000 i więcej mieszk.	41	21	6	32	103
Wykształcenie	Podstawowe / gimnazjalne	24	21	2	53	199
	Zasadnicze zawodowe	24	25	5	46	259
	Średnie	36	26	3	35	320
	Wyższe	52	24	1	22	278
Grupa społeczna i zawodowa	Kadra kier., spec. z wyższym wyksz.	55	25	1	19	97
	Średni personel, technicy	47	24		29	46
	Pracownicy adm.-biurowi	50	30		19	77
	Pracownicy usług	34	23	5	38	75
	Robotnicy wykwalifikowani	29	25	2	45	116
	Robotnicy niewykwalifik.	27	21		51	45
	Rolnicy	33	26	7	34	51
	Pracujący na własny rach.	32	29	4	36	52
	Bezrobotni	25	25	7	43	32
	Emeryci	24	22	3	50	280
	Renciści	27	20	4	49	52
	Uczniowie i studenci	63	21		16	47
	Gospodynie domowe i inni	35	29	7	28	84
	inst. państw., publicznej	43	31	1	24	128
Pracuje w:	spółce właścicieli prywatnych i państwa	41	26	1	32	83
	sekt. prywat. poza rolnict.	38	23	2	37	296
	prywatnym gosp. rolnym	36	24	8	33	47
	Do 649 zł	30	23	2	46	61
Dochody na jedną osobę	Od 650 zł do 999 zł	32	25	4	40	156
	Od 1000 zł do 1399 zł	33	21	6	40	174
	Od 1400 zł do 1999 zł	36	27	4	34	191
	2000 zł i więcej	39	25	2	34	222
Ocena własnych war. mater.	Złe	23	21	2	54	65
	Średnie	24	26	3	46	361
	Dobre	42	24	3	31	630
Udział w prakt. religijnych	Kilka razy w tygodniu	49	14	2	35	45
	Raz w tygodniu	37	25	4	33	488
	1–2 razy w miesiącu	29	30	2	39	144
	Kilka razy w roku	34	19	3	44	241
	W ogóle nie uczestniczy	30	27		43	123
Poglądy polityczne	Lewica	31	26	4	39	174
	Centrum	36	27	3	34	277
	Prawica	48	17	4	31	335
	Trudno powiedzieć	19	29	2	50	257